

Preporuke za rad stomatoloških ordinacija u kontekstu COVID-19

S obzirom da je zanimanje stomatologa i kompletnog osoblja stomatološke ordinacije jedna od najrizičnijih za vrijeme pandemije COVID-19 virusa, novi protokoli rada moraju se usvojiti i poštivati kako bi se prenos ove infekcije sveo na minimum pri radu s pacijentima.

Ovaj protokol uključuje:

ZAKAZIVANJE PACIJENATA, EPIDEMIOLOŠKU ANAMNEZU I TRIJAŽU PACIJENATA, DOLAZAK PACIJENTA U ORDINACIJU, PONAŠANJE PACIJENTA U ČEKAONICI, INDIVIDUALNA ZAŠTITA STOMATOLOGA I OSOBLJA, TOK RADA S PACIJENTIMA I DEZINFEKCIJA ORDINACIJE PRIJE DOLASKA NOVOG PACIJENTA

ZAKAZIVANJE PACIJENATA

TELEFONSKA PROVJERA SVAKOG PACIJENTA DAN PRIJE NJEGOVA DOLASKA U ORDINACIJU JE OBAVEZNA

Preporučuje se da se epidemiološka anamneza pacijenata prvi put obavi telefonskim putem, a ona uključuje slijedeća pitanja:

- Jeste li u posljednjih 14 dana ili DANAS imali povišenu tjelesnu temperaturu, druge respiratorne simptome (kašalj, kihanje, gubitak okusa i mirisa), opću slabost, bolove u mišićima, dijareju?
- Jeste li u posljednjih 14 dana imali kontakt s osobama koje su zaražene sa COVID-19?
- Jeste li u posljednjih 14 dana imali kontakt s osobama koje su u karanteni i samoizolaciji zbog zaraze COVID-19?
- Jeste li putovali u zadnjih mjesec dana?

ODGOVOR “NE” NA SVA POSTAVLJENA PITANJA:

Pacijenta možete naručiti, s tim da se ostavi dovoljno vremena za rad kako ne bi došlo do stvaranja gužve u čekaonicama. Obavezno uzeti adresu i broj telefona pacijenta i zamoliti pacijenta da dođe sam bez pratnje. Ukoliko se radi o pacijentima koji moraju imati pratnju (djeca, starije osobe, invalidi itd.) neka to bude u pratnji jedne osobe. Također pacijentima se sugerira da u ordinaciju dolaze sa zaštitnom maskom.

ODOGOVOR “DA”, čak i ukoliko se radi o pozitivnom odgovoru samo na jedno od gore navedenih

Pitanja, ODGODITI TERMIN PACIJENTU!

TRIJAZA PACIJENATA

Odgoditi sve rutinske zahvate tijekom kojih stvara aerosol i omogućuje širenje kapljične infekcije i koji nisu hitni (npr. provođenje dentalne higijene, otklanjanje naslaga zubnog kamenca). Prednost dati hitnim stanjima. Sve stomatološke tretmane koji zahtijevaju dugotrajan rad u aerosolu treba odgoditi.

DOLAZAK PACIJENTA U ORDINACIJU

Poželjno je na ulazna vrata napisati upute ponašanja prilikom ulaska u stomatološku ordinaciju.

Dragi pacijenti,
prilikom ulaska u ordinaciju, zbog preventivnih mjera nad zarazom COVID-19, molimo Vas da se bez suvišnih dodirivanja površina ordinacije uputite u toalet i operete ruke sapunom u trajanju od 60 sekundi, te se nakon toga vratite u čekaonicu gdje ruke dezinficirate bez kontakta antiseptikom iz dispenzera ili će vam netko od osoblja ordinacije naprskati dezinficijens kojeg utrljajte u ruke 20 sekundi. Unaprijed hvala.

Ponovno prikupiti anamnezu koja mora sadržavati pitanja s početka protokola.

Izmjeriti temperaturu bezkontaktnim senzorom! Ukoliko tjelesna temperatura pacijenta iznosi više od 37.3 stupnja ODGODITI TERMIN pacijentu i uputiti ga u epidemiološku službu ili odgovarajuću ambulantu.

PONAŠANJE PACIJENTA U ČEKAONICI

Iz čekaonice skloniti suvišne predmete: stolice, časopise, igre, letke itd. **OBVEZNO IZBJEĆI PREKLAPANJE TERMINA PACIJENATA!** Ukoliko se dogodi da u ordinaciju dođe nenajavljen pacijent, zamoliti ga da sačeka van ordinacije.

Razmaknuti stolice u čekaonici na udaljenosti od minimalno 1 metara ili preko staviti traku što upozorava pacijenta na međusobni razmak.

Ukoliko je pacijent došao u pratnji, zamoliti pratnju da napusti ordinaciju do završetka termina pacijenta.

Redovno dezinficirati površine i predmete s kojima je pacijent bio u kontaktu u čekaonici (ručke, utičnice, kvake, vješalice na koje je pacijent ostavio svoje stvari, POS uređaji) s dezinficijensima koji sadže minimalno 70%-tni alkoholom ili 0.1% hipokloritom.

INDIVIDUALNA ZAŠTITA STOMATOLOGA I OSOBLJA

1. Nošenje kirurških maski s filterom FFP2 ili FFP3 maskama (preporučene od strane SZO). Korištenje kirurške maske dokazano smanjuje rizik od nastanka infekcije.

2. Maske ne skidati tijekom rada i boravka u stomatološkoj ordinaciji (nedovoljno poznat podatak o vremenu zadržavanja virusa u zraku). Oprez kod manipulacije s maskom prilikom njezinog stavljanja i skidanja radi kontaminacije. Pratiti uputstva proizvođača.
3. Nositi zaštitnu odjeću. Kute (haljine) trebaju biti dugih rukava, a preporučljivo je koristiti i jednokratne kute (haljine). Kute (haljine) je moguće koristiti više puta jednostavnim pranjem na 60-90°C.
4. Brada smanjuje ili potpuno kompromitira upotrebu maski.
5. Poseban oprez potreban za zaštitu očiju. Oči trebaju biti pokrivena ili zaštitnim naočalama koje imaju bočno zatvaranje ili zaštitnim viziorom.
6. Naočale i viziri trebaju nakon upotrebe biti dezinficirani sredstvima koja sadržavaju 70% alkohol.
7. Vodonepropusne jednokratne kute (haljine) ili zaštitna odijela skafanderi jednokratni su obavezni u radu sa zaraženim pacijentom.
8. Obavezna je zaštita kose kirurškom kapom ili jednokratnom kirurškom kapom.
9. Sva radna odjeća nakon tretmana smatra se kontaminiranom te ju je potrebno s OPREZOM skinuti i odbaciti u specijalni otpad.
10. Nakon skidanja maske i zaštitne odjeće obavezno oprati i dezinficirati ruke antiseptikom. Izbjegavati dodirivanje rukama lica, očiju, nosa i usta tijekom rada.

TIJEK RADA S PACIJENTIMA

1. Prije rada na pacijentu oprati ruke dezinficijensom prije stavljanja rukavica i nakon skidanja rukavica te ih dodatno dezinficirati antiseptikom.
2. Zaštititi lice viziorom, nositi zaštitne maske, po mogućnosti s filterom FFP2 ili FFP3, jer dokazano bolje prijanjaju uz lice i korijen nosa.
3. Unaprijed pripremiti na radnoj površini sve što će biti potrebno za vrijeme stomatološkog tretmana kako bi se izbjegli suvišni kontakti s preostalim površinama unutar ordinacije. Preporučljivo je koristiti jednokratne komprese.
4. Prije početka tretmana pacijentu dati da promućka u ustima nerazrijeđeni antiseptik na bazi:
  - 1% vodikov peroksid
  - 1% povidon jodidOtopine na bazi klorheksidina opisane su kao metoda bez učinka.
5. Preporučljivo koristiti mikromotor umjesto turbine kako bi se smanjio aerosol.
6. Preporučljivo korištenje tehnike rada "4 ruke" (uz asistiranje stomatološke sestre tijekom rada) i dvostruke aspiracije (SISALJKA + SAUGER) zbog smanjenja aerosola.
7. Korištenje koferdama i sisaljke (saugera) većeg volumena prilikom rada pokazalo se kao preventivna mjera koja znatno smanjuje rizik zaraze stomatologa, te je preporučljivo.
8. Smanjiti upotrebu "pustera" na najmanju moguću mjeru kako bi se izbjeglo raspršivanje čestica iz usta pacijenta i aerosol.
9. Ukoliko se pacijentu uzimaju otisci, otiske nakon vađenja iz usta odmah dezinficirati i staviti u jednokratnu kesicu i odložiti na posebno mjesto.
10. Izbjeći Intraoralno rentgensko snimanje koje može potaknuti izlučivanje pljuvačke i kašalj - ekstraoralnosnimanje, ortopantomograma i CBCT su alternative tijekom pandemije COVID-19.
11. Kod hitnih stanja kao što su frakture zuba, luksacije ili avulzije:

- Ukoliko je potrebno uraditi ekstrakciju zuba, poželjno je koristiti resorbirajuće konce
- Kod pacijenata s kontuzijom mekog tkiva i lica potrebno je obaviti čišćenje rane i šivanje
- Preporučuje se lagano ispiranje rane i korištenje sisaljke/saugera, kako bi se smanjilo prskanje i raspršivanje aerosola
- Sve raditi isključivo sa zaštitnom opremom

12. Helio lampe i ostale uređaje koji se koriste više puta u toku dana na različitim pacijentima poželjno je umotavati u jednokratne folije koje se nakon upotrebe bacaju, i prije korištenja na drugom pacijentu potrebno ih je dezinficirati 70% rastvorom alkohola i ponovo umotati u foliju.

DEZINFEKCIJA ORDINACIJE PRIJE DOLASKA NOVOG PACIJENTA

Nakon završenog zahvata, obavezno skinuti kontaminiranu uniformu i odložiti u poseban otpad. Kompletно radno mjesto, stomatološku stolicu, terapijsku stolicu, radne ormariće, heliolampe i ostale korištene uređaje potrebno je dezinficirati s dezinficijensima na bazi 70% alkohola. Prostoriju je potrebno prozračiti prije dolaska novog pacijenta i poželjno je koristiti UV lampu, ali bez prisustva osoblja u toj prostoriji.

Također obratiti pozornost na sve površine (šteke, vješalice, POS uređaji) s kojima je pacijent mogao doći u kontakt, te ih dezinficirati sa 70% alkoholom prije dolaska novog pacijenta. Također je preporučljivo da se ostale površine s kojima dolazi u kontakt osoblje ordinacije kao tastature, miš itd., također u toku dana prebrišu tj. dezinficiraju. Preporučuje se pod ordinacije prebrisati 2 puta u toku dana, a po potrebi i češće.

*u suradnji sa Stomatološkom komorom Federacije Bosne i Hercegovine